

CHRONOLÓGIA DEJÍN KNIŽNÍC OD POČIATKOV DO ROKU 2020

PHDR. SLAVKA PITOŇÁKOVÁ, PHD.

The article provides information on the interdisciplinary project Chronology of the History of Libraries From the Very Beginning to 2020 which is implemented within the fields of library and information science (social aspects) and historical science and archaeology. The project outputs focus on making innovative access to knowledge of the history of libraries which are a fundamental part of cultural heritage, reflecting the cultural, social and educational levels of Slovakia and Slovaks and providing irrefutable evidence of Slovakia's contribution to European cultural heritage. The project focuses on primary heuristics and basic scientific research in the field of collecting information and pertinent source materials, which prove the intellectual level of the population having lived in the territory of present-day Slovakia since the Middle Ages who laid the foundations of first book collections, and later libraries.

Keywords: history of libraries; library and information science; historical science and archaeology

 slavka.pitonakova@fhv.uniza.sk

 Žilinská univerzita v Žiline
Fakulta humanitných vied

 <https://www.fhv.uniza.sk/web/>

V roku 1977 vydalo Slovenské pedagogické nakladateľstvo publikáciu Štefana Pasiara *Dejiny knižníc na Slovensku*. Autor v nej avizoval, že dielo prináša mnohé poznatky týkajúce sa predmetnej témy, ale problematiku bude potrebné naďalej dopĺňať, dotvárať, obohacovať o najnovšie výsledky výskumu (Pasiar, 1977). Jeho odporúčanie sa dodnes nepodarilo v celistvosti zrealizovať, a dodnes neexistuje ani moderné dielo, ktoré by komplexne a prehľadne zaevidovalo postupné kroky vývoja prípadných (moderných) premien knižníc v kontexte Slovenska.

Nadviazať na víziu Štefana Pasiara sa podujali pracovníci Katedry mediamatiky a kultúrneho dedičstva Fakulty humanitných vied Žilinskej univerzity v Žiline a z Historického ústavu Slovenskej akadémie vied. Riešiteľský kolektív, zložený z odborníkov, sa v rámci projektu *Chronológia dejín knižníc od počiatkov do roku 2020 (Chronologia historiarum bibliothecarum ab initio usque ad annum 2020)* s akronymom CHRONUM pokúša vytvoriť dielo prezentujúce chronologický a retrospektívny pohľad na dejiny knižníc.

Projektový zámer prirodzene vyplynul z odborného zamerania riešiteľského kolektívu a z predchádzajúcich odborných skúseností a najmä z náhľadu na túto problematiku ako na tému kultúrno-spoločensky veľmi významnú.

Knižnice sú v každom ohľade úzko spojené so vzdelanostnou a kultúrnou úrovňou každého národa a krajiny s vyspelým historicko-spoločensko-kultúrnym povedomím si túto skutočnosť uvedomujú. V niektorých krajinách sa diela takéhoto zamerania už podarilo zrealizovať (napríklad Magyar könyvtártörténeti kronológia 996 – 2010. Budapest: Országos Szechenyi Könyvtár, 2009), na Slovensku sa ku komplexnému riešeniu predmetnej témy pristupuje až projektom CHRONUM.

Riešiteľský kolektív interdisciplinárne orientovaného projektu CHRONUM plánuje identifikovať a následne sumarizovať, klasifikovať a zoradiť primárne a pramenné dáta tak, aby vznikol chronologický a retrospektívny pohľad na dejiny knižníc aj v prostredí digitálneho informačného priestoru. Predmetom záujmu sú nielen cirkevné, spolkové a školské knižnice, knižnice vzdelávacích inštitúcií, knižnice úradov a rôzne ďalšie inštitúcie, ale aj ich zakladatelia a správcovia. Riešiteľský kolektív si všimne aj

obsahovú štruktúru a legislatívne aspekty vzniku a fungovania knižníc v danej dobe. Riešitelia projektu sa zamerajú vo svojom výskume na obdobie od začiatku 12. storočia (predpoklad vzniku prvých knižných zbierok) až do súčasného – moderného – obdobia knižníc a knihovníctva všeobecne.

Originálnosť projektu spočíva v získaní unikátnych poznatkov a dokladov o dejinných premenách vzniku a budovania knižných zbierok a neskôr aj inštitucionalizovanej siete knižníc od stredoveku až dodnes s ohľadom na (nad)národný kontext. Okrem pasportizácie pertinentných dát z rôznych zdrojov (archívy, knižnice, sekundárne zdroje na Slovensku aj v zahraničí) bude vykonaný systematický heuristický prieskum a následne výskum naprieč historickým vývinom zachovaných aj nezachovaných knižníc na území Slovenska, spracujú sa digitálne kópie zosumarizovaných kľúčových historických dokumentov s ambíciou sprístupniť výsledky prijateľnou a modernou formou cieľovým skupinám.

Výskum je zameraný na dokumentáciu konkrétnych prejavov zbierkotvorných aktivít a osnovných stránok inštitucionalizácie knižníc. Počas bádania budú uplatnené výskumné metódy z oblasti historických a knižnično-informačných vied, čiastočne z oblasti výskumu médií, keďže dôraz sa kladie aj na popularizáciu výsledkov prostredníctvom vedeckých, odborných a popularizačných publikácií, vedeckých a odborných podujatí, ako aj softvérových riešení predovšetkým v digitálnom informačnom priestore.

Moderným prvkom a zároveň špecifickým výskumným problémom v prezentácii získaných dát je ich vizualizácia pomocou nových technológií. Inovatívnosť projektu je aj vo forme sprístupnenia analyzovaných dokumentov a získaných poznatkov v digitálnom informačnom priestore. Riešitelia projektu pracujú na sprístupnení výsledkov projektu formou databázy, rozšírenej a virtuálnej reality, publikácií v open access systéme. V tomto smere bude využitý potenciál digitálneho repozitára Katedry mediamatiky a kultúrneho dedičstva Fakulty humanitných vied Žilinskej univerzity v Žiline, ako aj potenciál jej Centra excelentnosti. Členovia katedry sa dlhodobo zaoberajú tematikou informácie, komunikácie, médií a digitálnej komunikácie v kontexte vyhľadávania a spracúvania textovej, (audio)vizuálnej, multimedi-

álnej informácie s interdisciplinárnym prepojením na oblasť digitalizácie informačných obsahov. Okrem spomínaného Centra excelentnosti majú k dispozícii aj laboratóriá výskumu techník ochrany kultúrneho dedičstva, laboratórium bibliografických výskumov, laboratórium výskumu techník prezentácie a i.

Historický ústav SAV vykonáva výskum v oblasti národných dejín od najstarších čias až po novšie dejiny. Osobitnú pozornosť venuje o. i. osídleniu Slovenska, etnogenéze Slovákov, sociálnej stratifikácii, úlohe cirkvi a miest. Zaoberá sa oblasťou hospodárskych, politických, sociálnych, cirkevných a kultúrnych dejín v kontexte stredoeurópskeho vývoja. Skúma aj vzdelanostnú úroveň obyvateľstva.

Na projekte CHRONUM participujú odborníci, ktorých pole pôsobnosti je predovšetkým v oblasti knižničnej a informačná veda, historické vedy a archeológia. Interdisciplinárne zložený tím ešte doplnili odborníci z mediálnych a komunikačných štúdií. Projekt CHRONUM by sa mal ukončiť v roku 2024. Dovtedy budú riešitelia koncentrovať svoje úsilie tak, aby vo finálnej etape projektu významne prispeli k poznaniu intelektuálnej komunikácie a transferu poznatkov o nej v národnom aj nadnárodnom kontexte a tiež k vnímaniu knižníc ako imanentnej súčasti procesov vytvárania modernej znalostnej spoločnosti aj ako historického základu modernej spoločnosti so všetkými jej uznávanými hodnotami a princípmi.

*Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia projektu
APVV-19-0524 CHRONUM Chronológia dejín knižníc od počiatkov do roku 2020.*

LITERATÚRA

PASJAR, Štefan: *Dejiny knižníc na Slovensku*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1977. 1. vyd. 4799 s.